

MARKUS UVELL:

Det är skillnad mellan plastkort och plastkort

Vad är det egentligen som har hänt med "våra" politiker den senaste tiden? Plötsligt visar det sig att kommunstyrelser, riksdagsgrupper och andra förmodat representativa församlingar befolkas av kontokortsfiffelare, gratisresenärer och arvodesmyglare. Var kom de ifrån? Och vart tog de hederliga folkvalda vägen?

För egen del har jag tänkt mycket på den politikerroll som min gamle morfar spelade. Han var på sin tid kommunalnämndens ordförande i en av de många norrländska småkommuner som sedermera slukades av kommunsammanslagningen. Socialdemokrat, kan tilläggas.

I hans uppgifter ingick mycket mer än att sitta i sammanträden och orera i talarstolar. Det var till honom folket

i byn kom om de hade problem att få ekonomin att gå ihop. Inte för att han skulle bevilja socialbidrag. Utan för att han var en person som brukade kunna finna på råd. Det var i min mors föräldrahem telefonen ringde när det kastades porslin i nåt av socknens kök. Inte för att morfar skulle skicka någon socialarbetare. Utan för att han själv skulle åka dit och skilja de bråkande tu åt.

En bra karl

Han var ingen proffspolitiker, ingen slipad beslutsfattare, ingen retoriker. Han var bara en bra karl som folk litade på. För det här utspelade sig på den tid då ordet "förtroendevald" betydde just det. Nostalgi och romantik, javisst. Men det säger en del om hur politiken, och därmed politikerna, har förändrats genom åren.

Politiken har professionaliserats, industrialiserats och avpersonifierats. Dagens politiker är inte förtroendevalda i den gamla meningen. De är professionella administratörer av ett

system som sedan länge växt den lokala demokratin ur händerna. Det handlar inte längre om att förvalta de egna väljarnas förtroende, utan om att ratta det kommunala eller statliga maskineriet.

I denna process har de allt mer fjärrmat sig från sin "marknad", från den verklighet deras beslut egentligen handlar om. Det betyder inte att de nödvändigtvis är ointresserade av denna verklighet. Men när avståndet blir tillräckligt stort, och systemet blir tillräckligt omfattande, då är det inte längre möjligt att leva som en gång min morfar och hans kollegor. Då tar proffsen över. Då går mikro obönhörligen över i makro.

Vad skiljer då den politiska överhetens situation från eliten i t ex näringslivet? Jag tror det finns flera betydelsefulla skillnader, som man måste förstå om man ska kunna begripa var alla dessa myglare kommer ifrån. VDn betygsätts varje dag – av kräsna kunder och/eller krassa aktieägare. Feedbacken är omedelbar. Förbli fö-

MARKUS UVELL är frilansskribent.

retaget trogen eller välj konkurrenten. Köp eller sälj. Direktören lever visserligen inte i regel i daglig kontakt med sin marknad. Men om inte ledarskapet levererar det som krävs, då blir karriären kort.

Den senaste tidens allt tydligare fokus på "shareholder value" har ytterligare ökat trycket. Orättmätiga privilegier avskaffas, gamla konservativa strukturer rivs ned. Inte med dunder och brak, utan sakta och gradvis. Inte för att skapa "jämlighet". Utan för att sådant som inte ökar aktieägarnas förmögenhet inte kan tillåtas överleva. Det finns en revolutionär skönhet i denna reningsprocess, som vi nog bara sett början av.

Splittrade och maktlösa väljare

I politiken fungerar det helt annorlunda. Där finns inga kunder, inga aktieägare. Det finns bara en oorganiserad, splittrad och maktlös väljarkår. Vars inflytande ges en chans vart fjärde år. Därför växer svulsterna; myglet, ryggklianget och privilegierna. Där inga ögon ser kan vad som helst pågå.

Detta är livsfarligt. Som aktieägare rör det mig inte i ryggen om bolagets VD kasserar in en mångmiljonlön och styrelsen får feta arvoden. Inte så länge företaget levererar den avkastning jag tycker är rimlig. Klarar de det, så får de gärna rulla sig i pengar. Skulle de misslyckas, ja då tar det ba-

ra en sekund att beröva dem mitt förtroende. Som väljare har jag däremot alla skäl att oro mig när kommunalrådet handlar öl eller flyger till Bryssel för de pengar jag slitit ihop. Jag kan nämligen aldrig veta om han/hon därmed gör nytta eller skada. Men jag kan gissa.

Ändå är det nog just näringslivet som fått tjäna som inspiration för de frikostiga plastkortspamparna. I de kommunala bolagen – dessa bastarder med ena benet på marknaden och det andra i skattebetalarnas plånböcker – pågår festen fortfarande. Klart att direktörerna där vill vara lika flotta som de i den privata sektorn. Bolag som bolag, tänker de nog. Plastkort som plastkort.

Men det är just så det inte förhåller sig. Det som är fullt försvarbart på en konkurrensutsatt marknad är rena vanvettet i ett politiskt monopol. Det handlar inte om att direktörerna i näringslivet nödvändigtvis är mer hederliga än de kommunala bolagens "wannabes". De lever helt enkelt i olika system, olika världar. Som ställer olika krav och ger olika möjligheter.

Är det då inte en fråga om moral? Ja och nej. Självfallet är det de med den mjukaste ryggraden, det största hävdelsebegäret, som faller till föga först och mest. Men de allra flesta kan nog den vägen vandra. Boven är systemet, inte personerna. Min morfar var inte en bättre människa än si-

na moderna motsvarigheter. Han hade bara betydligt mer tacksamma och rimliga regler att spela sin politikerroll utifrån.

Inte heller partipolitiken har någon avgörande betydelse, tror jag. Den moderat som i sin skadeglädje tycker sig se något typiskt socialdemokratiskt i plastkortsraseriet, missar nog poängen. Det handlar inte om partipolitik, utan om konsekvenserna av ett politiskt system som sedan länge växt ur sin egen kostym.

Politiska entreprenörer

Vad kan man då göra åt saken, utöver att drömma sig tillbaka till 50-talet? Det handlar inte, tror jag, om att göra politiken mer "marknadsläk". Men väl om att öka konkurrensen, verksamhetskontakten och dynamiken på politikens egna villkor. Öppna för entreprenörer. Kanske löpa personvalslinan hela vägen ut, se vart den bär. Det finns förstås nackdelar även i ett sådant system, men det rör säkert om i grytan. Kanske skulle också en återgång till små, mer självständiga kommuner hjälpa. Och naturligtvis att krympa den politiska kostymen över lag.

Hursomhelst ska vi inte inbilla oss att vare sig etikkommissioner, granskande journalistik eller borgerliga valsegrar kommer att lösa problemet åt oss.